

Diversitet inom småbarnspedagogik

Ett funktionellt arbete med sagan som redskap i syfte att
fostra till diversitet

Hanna Pekola & Emma Viertola

Examensarbete för socionom (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för det sociala området

Vasa 2023

EXAMENSARBETE

Författare: Hanna Pekola & Emma Viertola

Utbildning och ort: Socionom, Vasa

Inriktning: Småbarnspedagogik och metodik

Handledare: Carita Blomström & Pia Höglund-Ingo

Titel: Diversitet inom småbarnspedagogik – Ett funktionellt arbete med sagan som redskap i syfte att fostra till diversitet

---

Datum: 01.05.2023 Sidantal: 38

Bilagor: 6

Abstrakt

Detta examensarbete handlar om hur man kan använda sagan som redskap vid fostran kring diversitet inom småbarnspedagogik. Vi beskriver begrepp som är relevanta för ämnet, samt beskriver hur diversiteten syns inom den småbarnspedagogiska verksamheten.

Vi beskriver familjers mångfald, språkets och kulturens betydelse för barnet, samt hur man arbetar genus- och normmedvetet. Vi förklarar vikten av att kunna bevara den egna identiteten i en större gemenskap. Individualiteten är en viktig del av verksamheten och där med lyfter vi fram vikten av ett individualistiskt arbetssätt inom småbarnspedagogiken.

Syftet med examensarbetet var att undersöka hur man förverkligar diversiteten inom småbarnspedagogiken samt att utveckla ett material som stöder diskussionen kring diversitet. Den funktionella delen av arbetet bestod av en saga som vi utvecklat inom ramen för Folkhälsans projekt Jämlikt föräldraskap. Vid utarbetandet av sagan har vi använt oss av lean-modellen som metod och orienteringsgrund.

Genom att använda oss av lean-tänkandets loopmodell blev resultatet en saga som kan användas vid fostran kring diversitet. Sagan är ett bra redskap eftersom den presenterar diversitet på en bred skala. Sagor har många positiva effekter på barnets språkliga utveckling och fantasi. Sagan gav positiva resultat i barngruppen och satte i gång diskussionen kring bland annat familjens mångfald. Sagan kommer att användas inom småbarnspedagogiken.

Språk: svenska

Nyckelord: diversitet, mångfald, jämlikhet, inkludering, delaktighet

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Hanna Pekola & Emma Viertola

Koulutus ja paikkakunta: Sosionomi, Vaasa

Suuntautumisvaihtoehto: Varhaiskasvatus ja metodiikka

Ohjaajat: Carita Blomström & Pia Höglund-Ingo

Nimike: Monimuotoisuus varhaiskasvatuksessa – Toiminnallinen työ, jossa satu toimii työkaluna moninaisuuden kasvattamisessa

---

Päivämäärä: 01.05.2023 Sivumäärä: 38

Liitteet: 6

Tiivistelmä

Tässä opinnäytetyössä käsitellään, miten varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää satua työvälineenä monimuotoisuuskasvatuksessa. Kuvaamme aiheeseen liittyviä käsitteitä sekä kuvaamme kuinka monimuotoisuus näkyy varhaiskasvatustoiminnassa.

Kuvaamme perheiden monimuotoisuutta, kielen ja kulttuurin merkitystä lapsille sekä, miten työskennellä sukupuoli- ja normitiedostavasti. Kuvaamme myös oman identiteetin säilyttämisen tärkeyttä suuremmissa yhteisöissä. Yksilöllisyys on tärkeä osa varhaiskasvatusta, ja siksi korostamme yksilöllisyyttä korostavien työtapojen merkitystä varhaiskasvatustoiminnassa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten monimuotoisuus toteutuu varhaiskasvatuksessa, sekä kehittää materiaali, mikä tukee monimuotoisuutta koskevaa keskustelua. Työn toiminnallinen osa koostui Folkhälsanin Tasa-arvoinen vanhemmuus-hankkeen puitteissa kehittämästämme sadusta. Satua valmistellessa käytimme lean-mallia menetelmänä ja orientaatioperustana.

Lean-ajattelun silmukkamallia käyttämällä tuloksena syntyi satu, jota voidaan käyttää monimuotoisuuskasvatuksessa. Satu on hyvä työväline, koska se esittelee monimuotoisuutta laajassa mittakaavassa. Saduilla on monia positiivisia vaikutuksia lapsen kielen ja mielikuvituksen kehitykseen. Satu tuotti positiivisia tuloksia lapsiryhmässä ja aloitti keskustelun muun muassa perheen monimuotoisuudesta. Satua tullaan käyttämään varhaiskasvatustoiminnassa.

Kieli: ruotsi

Avainsanat: monimuotoisuus, moninaisuus, tasa-arvo, inklusio, osallisuus

BACHELOR'S THESIS

Author: Hanna Pekola & Emma Viertola

Degree Programme: Bachelor of Social Services

Specialisation: Early childhood education and methodology

Supervisors: Carita Blomström & Pia Höglund-Ingo

Title: Diversity in early childhood education – A functional thesis with children's story as a tool when fostering diversity

---

Date: 01.05.2023

Number of pages: 38

Appendices: 6

Abstract

This bachelor's thesis explains how to use a children's story as a tool when fostering diversity in early childhood education. We will describe concepts relevant to the subject, as well describe how diversity is visible within the early childhood educational activities.

We will describe the diversity of families, the importance of language and culture to the child, and how working methods can be gender conscious and norm conscious. We also explain the importance of being able to preserve one's own identity in a larger community. Individuality is an important part of the early childhood education, and therefore we highlight the importance of individualistic working methods in the early childhood educational activities.

The purpose of this bachelor's thesis was to learn how to implement diversity in early childhood education and to develop a material that supports the discussion around diversity. The functional part of the thesis consisted of a children's story that we developed within the framework of Folkhälsan and their project Jämlikt Föräldraskap. We have used the Lean model as a method and orientation basis in the preparing process of the children's story.

By using the Loop model of the Lean thinking, the result was a children's story that can be used in educational purposes when fostering diversity. The story is a great tool because it presents diversity in a broad scale. Childrens stories have many positive effects in the linguistic development and imagination of the child. The story gave us positive results in the children's group and started a discussion around, among other things, diversity in families. The story will be used in the field of early childhood education.

Language: Swedish

Key words: diversity, equality, inclusion, participation

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Småbarnspedagogikens uppdrag	4
2.1	Individualitet	4
2.1.1	Gemenskap	5
2.1.2	Identitetens betydelse	6
2.1.3	Color blindness	6
3	Diskussion kring diversitet	8
3.1	Könsneutral och genusmedveten småbarnspedagogik	8
3.2	Olika familjekonstellationer	9
3.3	Språkmedveten småbarnspedagogik	11
3.4	Tillgänglighet	13
3.4.1	Hjälpmedel	13
4	Småbarnspedagogik med mångfald som utgångspunkt	14
4.1	Normmedvetenhet	15
4.1.1	Positiva och negativa normer	15
4.2	Mångsidigt material	17
4.3	Folkhälsan Jämlikt föräldraskap	17
5	Sammanfattning	18
6	Metoder och tillvägagångssätt	19
6.1	Idéer	20
6.2	Bygg	23
6.3	Produkt	24
6.4	Mät	27
6.5	Data	29
6.6	Lär	30
7	Kritisk granskning och diskussion	31

1 Inledning

Detta examensarbete handlar om diversitet inom småbarnspedagogiken och varför diskussion kring diversitet är viktigt inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Genom att uppmärksamma diversiteten ger man utrymme för barnen att utvecklas i en trygg miljö. Individerna blir mer uppmärksamma om att det finns mer än bara ett sätt att leva. En ökad medvetenhet om diversitet främjar rättvisan i samhället.

Den funktionella delen i vårt examensarbete är ett samarbetsprojekt med Folkhälsan. Den undersökande delen utmynnar i en saga som svarar på det materialbehov som finns inom småbarnspedagogiken, när diversitet diskuteras i barngruppen. Samfundet Folkhälsan i svenska Finland grundades år 1921. Folkhälsan är en ideell organisation som jobbar för att människorna i samhället ska nå bättre hälsa och livskvalitet. Verksamheten erbjuder bland annat daghem, stöd och vård för äldre samt för personer med funktionsvariation. Folkhälsan driver även forskning. Inom Folkhälsan arbetar förutom de anställda även frivilliga för att erbjuda en bättre vardag åt invånarna. (Folkhälsan, 2023b).

Diversitet handlar om olikhet. Människor är olika beroende på till exempel ålder, kön och etnicitet. Religion, sexuell läggning och funktionsvariation tillhör också diversiteten. Diversitet är i grunden en positiv sak och ingen människa ska diskrimineras på grund av en egenskap man har. (Vates, 2018). Begreppet mångfald används för att förklara variationen bland människorna i ett samhälle. Varje människa har unika egenskaper och tillhör olika grupper. Ett mångfaldigt samhälle innefattar bland annat olika religioner, språk och åskådningar. Minoritetsgrupper, till exempel sexuella minoriteter, bidrar också till mångfald i samhället. (Utbildningsstyrelsen, 2023b). Inom den småbarnspedagogiska verksamheten är det viktigt att använda neutrala begrepp så som mångfald i stället för begreppen 'likadan' och 'annorlunda', för att minska på klassificeringen bland barnen. (Väestöliitto, 2023a). Mångfalden handlar inte enbart om kultur utan syns i barngruppen även på andra sätt, bland annat olika kön, socioekonomisk bakgrund och värderingar. (Laasonen-Tervaoja, Jokikokko & Kielinen, 2021, s. 9).

I småbarnspedagogiken syns jämlikheten inom verksamheten, eftersom värdegrunden inom småbarnspedagogiken baserar sig på de allmänna principerna i FN:s barnkonventions bestämmelse om barnets rättigheter, lagen om småbarnspedagogik, samt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Där av betonas det inom grunderna för planen för småbarnspedagogik, att barnet skall behandlas jämlikt och likvärdigt, samt att ingen diskrimination får ske. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2022).

I Grunderna för planen för småbarnspedagogik (2022) finns inkludering som en grundprincip som följer igenom hela förordningen från början till slut. Inkludering i del av verksamhet är en ändlös utvecklingsprocess, som kommer till sitt slut när alla parter delaktighet inom småbarnspedagogiken förverkligas. Resultatet, dvs. när alla parter delaktighet förverkligas, är ett ideal som kan vara svårt att nå på en fullkomlig nivå genom hela småbarnspedagogiska verksamheten runt omkring. Där av är det mer realistiska resultatet att en så stor del som möjligt av alla parter är en del av delaktigheten, och idealet om att en så liten del som möjligt hamnar utanför delaktigheten. (Heiskanen & Syrjämäki, 2022, s. 63 - 64). Inklusion är också ett tankesätt som man väljer att använda. Den inkluderande småbarnspedagogiken görs inte upp av enskilda program eller instruktioner, som man skall följa steg för steg, utan det består av gemensamma tankesätt som leder till att det uppstår diskussion av handlingssätt inom småbarnspedagogiska verksamheten. Det är bra att reflektera över handlingssätt som redan finns, eftersom det är det enda sättet att eventuellt finna nya handlingssätt eller synvinklar. (Pihlaja & Viitala, 2018, s. 67).

Delaktigheten är en av småbarnspedagogikens främsta pedagogiska principer. Delaktigheten är ett genomgående tema som hänger ihop med inklusionen. Genom en inkluderande pedagogisk verksamhet främjar man delaktigheten inom hela gruppen. Att varje barn har rättighet att ta del av den småbarnspedagogiska verksamheten och den gemensamma gruppen, kan barnen på så sätt arbeta på sina utvecklingsmöjligheter och sina kunskaper tillsammans med andra barn i gruppen. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2022, s. 30). Genom att främja delaktigheten lär sig barnen att också få en förståelse för gemenskap, rättigheter, ansvar samt även konsekvenser av som de gör i det dagliga livet. Barnens upplevelse av delaktighet kan stärkas genom att de bli bemötta på ett sensitivt sätt, samt att de upplever att de blir sedda och hörda på ett positivt sätt inom verksamheten. Delaktigheten förstärks också av den konkreta delaktigheten, som bland annat består av att det när både barnen själva och vårdnadshavarna deltar i

planering, genomförande och utvärdering av den småbarnspedagogiska verksamheten. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2022, s. 33). Barnets önskemål och åsikter skall redas ut och tas i beaktande i enlighet med barnets ålder och utvecklingsskede. (Lag om småbarnspedagogik 2018/540, § 20).

Delaktigheten är en av grundpelarna i den småbarnspedagogiska verksamheten på grund av att det har många positiva effekter för barnen i stunden, men det har också positiva effekter senare i livet. Barnen känner glädje och positiva känslor när de får vara med och påverka under olika skeden i verksamheten, vilket påverkar positivt på barnens socioemotionella välmående. Det psykiska välmående påverkas också positivt, eftersom delaktigheten främjar barnens självkänsla, samtidigt som det lär ut kommunikationskunskaper i barngruppen. Det är också väldigt viktigt att komma ihåg när man talar om delaktighet inom småbarnspedagogik, att det inte är en obligation. Redan som barn har man rätt till egen autonomi, och barnen får vägra ta del av verksamheten om de vill. Barnen har rätt till att vara med så lite eller så mycket som de vill i verksamheten. (Pihlaja & Viitala, 2018, s. 63).

Syftet med vårt examensarbete är att beskriva hur man inom småbarnspedagogiken fostrar till diversitetstänkande samt hur ett stödmaterial för detta kan se ut.

1. Vilka är skälen till att diskussionen kring diversitet är viktigt inom småbarnspedagogiken?
2. På vilka olika sätt förverkligas pedagogiken runt diversitetstänkande i aktuell småbarnspedagogik?
3. Hur kan ett stödmaterial se ut som stöder pedagogiken och fostransarbetet kring diversitet inom småbarnspedagogiken?

Vi kommer att beskriva hur man inom småbarnspedagogiken arbetar genus-, språk- och normmedvetet. Vi kommer att förklara vilken betydelse familjens mångfald, språk och kultur har för barnet samt varför det är viktigt att bevara den egna identiteten samtidigt som man är delaktig i en större grupp. Vi beskriver också varför man arbetar med ett individualistiskt arbetssätt i barngruppen.

2 Småbarnspedagogikens uppdrag

Lagen om småbarnspedagogik tar i kapitel 1 artikel 3 fasta på att verksamheten ska främja jämlik utbildning genom inkluderande verksamhet. Verksamheten ska ge barnen färdighet att respektera sin egen och andras bakgrund. Likabehandling och gott bemötande är grundstenar för den småbarnspedagogiska verksamheten och bör följas av både barn och personal. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018). För att verksamheten ska vara inkluderande behöver man förstå andra människor. Hur man beaktar barnens olika bakgrund har stor betydelse för hur inkluderande verksamheten blir. När man tar hänsyn till olika kulturer stöder man barnens identitetsutveckling och ger verktyg för att respektera sig själv och andra. (Paavola & Talib, 2010, s. 226, 229).

En inkluderande verksamhet byggs upp tillsammans med barnen. Man ska se till att alla barn kan delta i verksamheten oberoende kön, kultur eller funktionsvariation. Genom att ta med alla barn i verksamheten gör man sig av med negativa fördomar som annars kan uppstå. När alla barn kan ta del av verksamheten stöder man dem i att bilda sociala kontakter, vilket är en viktig del av barnets utveckling. För att säkerställa att verksamheten hålls inkluderande måste hela personalen vara överens och jobba med gemensamma riktlinjer. (Pihlaja & Viitala, 2018, s. 55 - 57).

2.1 Individualitet

Alla barn är unika individer vilket betyder att de ser och upplever världen på olika sätt. Barn kan alltså uppleva en situation på många olika sätt, och därför kan man inte jämföra barnen sinsemellan. Man bör därför se till att inget barn blir i skuggan och orättvist behandlad. För att barn ska må bra behöver man bekräfta barnet. Bekräftelse sker genom att berätta för barnet att hen är bra och viktig. (MLL.fi, u.å.). Den småbarnspedagogiska verksamheten ska i förstahand utgå från barnen och barnens individuella behov ska uppfyllas. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018, § 3).

I grunderna för planen för småbarnspedagogik beskrivs det att alla barn som tar del av småbarnspedagogisk verksamhet ska ha en egen personlig plan. I den planen ska ingå barnets styrkor och intressen, vilka eventuella stöd barnet behöver samt överenskommelser mellan personal och vårdnadshavare. Planen finns till för att barnet ska

få en målinriktad och tillräcklig vård, utbildning och fostran. När barnen har en egen plan för småbarnspedagogik ser man till att individualiteten uppfylls, alltså att man ordnar verksamheten efter barnens behov. Med hjälp av den egna planen för småbarnspedagogik kan man följa upp barnets utveckling och den finns som stöd för personalen och föräldrarna för att kunna ge bästa möjliga stöd för barnets vård och undervisning, samtidigt som den finns till för att se hur barnet utvecklas. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2022, s. 10 - 12).

2.1.1 Gemenskap

En grupp består av människor som spenderar tid tillsammans. En gemenskap kännetecknas som en social struktur som byggs upp tillsammans mellan individerna i just den gruppen. Inom denna gemenskap finns normer och värderingar, som alla i gruppen förväntas leva upp till. Barn som deltar i den småbarnspedagogiska verksamheten tilldelas automatiskt en grupp, men inom den stora gruppen kan mindre grupper uppstå. Barnen söker sig till andra barn som delar samma intressen, och kan på detta sätt bilda egna grupper. Personalen har en viktig roll i att skapa förutsättningar för gemenskap för hela barngruppen. Gemensamma aktiviteter och ett mångsidigt sätt att jobba på stärker gruppgemenskapen. Diskussion med barnen om olika kulturer samt direkt ingripande vid bråk och mobbning är viktigt för att gruppen ska hållas samman. (Opetushallitus, 2023b).

Gemenskap är en viktig del inom småbarnspedagogiken och det är något gruppen tillsammans bygger upp. (Koivula, Siippanen & Eerola-Pennanen, 2017, s. 250). Att vara del av en gemenskap sätter grunder för sociala relationer och lärande. Konflikter och oenigheter är lättare att lösa om barnen känner sig som en del av gemenskapen. När alla får ta del av verksamheten som en stor grupp ser man varandra som likvärdiga. Genom att dela något gemensamt har man också lättare att se varandra som enskilda individer och på så sätt ta vara på varandras styrkor. (Koivula m.fl., 2017, s. 252). Genom att beakta de individuella behoven som finns i gruppen kan man skapa en gemenskap som stöder både individualiteten och gemenskapen i barngruppen. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2022, s. 23, 86).

2.1.2 Identitetens betydelse

Känslan av att vara en egen person kallas identitet. Att ha en egen identitet betyder att man har egna tankar, åsikter och personlighet. Identiteten omfattar egenskaper såsom kön och etnicitet, men är också förknippad till bland annat åskådning och vilket språk man talar. (Paavola & Talib, 2010, s. 60). Genom egna erfarenheter och samspel med andra människor utvecklas identiteten och man gör upp en bild av sig själv och hurudan man vill vara. Identiteten börjar utvecklas redan när man är liten och utvecklas genom hela livet. (BUP.se, 2022).

Inom småbarnspedagogiken ska barnen få utveckla sin identitet. Barn har rätt till eget språk och religion, vilket betyder att också den egna kulturen ska få synas och utvecklas. (Unicef, Barnkonventionen 1989, § 30). Inom småbarnspedagogiken är det viktigt att man uppehåller gott fostringssamarbete med familjen. Fostringssamarbetet förutsätter respekt och öppenhet för familjens olika språk, kultur och religion samt syn på fostran. Respekt för barnets familj berättar om bekräftelse för barnet och stärker även familjeidentiteten. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2022, s. 22 - 23).

Småbarnspedagogiken har som uppgift att stärka den kulturella identiteten på ett sätt som lämpar sig för barnet, till exempel via lek och fest. När hela barngruppen får ta del av olika kulturer stärker man inte enbart kulturidentiteten hos barnen utan ger också förståelse för mångfald. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2022, s. 27). Bekräftelsen som kommer genom att man uppmärksammar olika kulturer är viktiga för enskilda individer men också för hela gruppen. När ett barn känner att den egna kulturen är uppskattad behöver hen inte välja mellan två kulturer utan kan känna sig tillhöra båda kulturerna. Positiva erfarenheter hjälper barnet att utvecklas och uttrycka sig själv på bästa sätt. (Paavola & Talib, 2010, s. 65 - 66).

2.1.3 Color blindness

Begreppet color blindness, alltså färgblindhet, betyder att man ser alla barn i en grupp som lika. Man gör alltså inte skillnad på barnens kultur, hudfärg eller bakgrund, utan behandlar alla på samma sätt. (Paavola & Talib, 2010, s. 234). Även om det är eftersträvansvärt att alla i gruppen behandlas lika, kan färgblindheten skapa problem i stället för nytta för ett

enskilt barn. Det färgblinda perspektivet menar att individens beteende inte beror på kulturskillnader och att man därför inte heller behöver beakta enskilda barns bakgrunder. Det färgblinda perspektivet ses som rättvist eftersom det anses vara bristfälligt att se skillnad på barn beroende på deras bakgrund. (Schonfield, 2005, s. 270).

Även om det finns likheter mellan personer som har samma kultur och bakgrund ska man vara försiktig med att endast se gruppen som en och samma. När man bekantar sig med olika kulturer behöver man komma ihåg att en grupp består av många olika individer och kan därför inte anta att alla människor inom den gruppen skulle fungera exakt likadant. För att bemöta ett barn på bästa sätt behöver man se bort från den stora gruppen barnet tillhör och i stället låta barnet uttrycka sig på ett sätt som beskriver barnet själv, med intryck från den egna kulturen och egna personligheten. Barnets identitet kommer också fram på olika sätt, alltså kan barnets kulturidentitet vara mycket närvarande när barnet är hemma men när barnet deltar i den småbarnspedagogiska verksamheten kan barnet identifiera sig med majoritetskulturen som finns på daghemmet. (Laine, 2014, s. 68 - 69). Kulturidentiteten hör till den sociala identiteten och har stor betydelse för gruppstillhörigheten. Ett barn kan till exempel känna att hen hör till i två olika kulturer, vilket ger en bredare gruppstillhörighet och stärker på så sätt barnets identitetsutveckling. (Paavola & Talib, 2010, s. 62).

För att småbarnspedagogen ska vara inkluderande och stöda barnens utveckling måste personalen vara öppen för mångfald. Man ska se barnen som egna individer med personliga egenskaper framför att se alla barnen som en helhet. (Lag om småbarnspedagogik 2018/540, § 3). Det färgblinda perspektivet lämpar sig för att inte se skillnad på olika grupper. Dock behöver man förstå att det finns skillnader mellan individer som har en betydande del i hur individen uppfattar sin omgivning, hur hen lär sig och betar sig. Det är viktigt att man tar reda på vilka saker i verksamheten som skiljer på barnen. När man förstår vad dessa skillnader beror på kan man jobba på att göra verksamheten mer inkluderande. Man ska jobba för att förändra omgivningen i stället för att förändra egenskaper hos enskilda barn. Att uppskatta mångfalden ger verktyg för en mer inkluderande verksamhet. (Pihlaja & Viitala, 2018, s. 55).

3 Diskussion kring diversitet

Att uppmärksamma diversitet och mångfald blir allt viktigare i samhället. När samhället ändras behöver också invånarna anpassa sig till förändringarna. Förändringarna som behöver göras är inte stora, men de har stor påverkan för att samhället ska bli mer jämlikt. När samhället är jämlikt blir det lättare för alla att passa in och vara sig själva. (Statsrådet, 2022). Jämlikheten syns på olika sätt i vardagen; information finns tillgänglig på olika språk, byggnaderna är anpassade för personer med syn-, hörsel- och rörelseskada samt finns olika service till för alla. (Lag om service och stöd på grund av handikapp 380/1987, § 6 & § 7). Diversitet som uppmärksammas i samhället avspeglas också inom småbarnspedagogiken. Småbarnspedagogiken är en subjektiv rättighet, alltså har alla barn rätt att delta i småbarnspedagogiken. Småbarnspedagogiken ger en stadig grund för barnets livslånga lärande och ger även verktyg för att skapa nya sociala kontakter. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018, § 3). Om denna rätt tas bort från en del av barnen skulle man öka risken för marginalisering och dåligt bemötande.

3.1 Könsneutral och genusmedveten småbarnspedagogik

Den första sociala kategorin som barn sätter sig i är kön. Redan 1,5 åringar kan identifiera sig själv och andra som antingen pojke eller flicka. Eftersom könsidentiteten är en social identitet stämmer den inte alltid överens med det biologiska könet, och omgivningen kan ibland strida mot det barnet känner. (Tuovinen, Stålström, Nissinen & Hentilä, 2011, s. 225). Det är individen själv som vet och bestämmer vilket kön hen tillhör, och ska bli bemött enligt det. Exempelvis om ett barn vars biologiska kön är pojke identifierar sig som flicka ska hon alltså bli bemött som flicka, alltså ska rätt pronomen och önskat namn användas. Gemensamma riktlinjer för vilka ord och hurudant språk som ska användas i en grupp kan vara till nytta. (Nousiainen, 2020, s. 81, 183).

Att skapa en trygg omgivning där barnen kan växa och utveckla sin könsidentitet är viktigt. Speciellt vuxna ska förhålla sig neutralt och låta barnen uttrycka sig själv eftersom det hjälper barnet att hitta sig själv. Barn behöver vuxna som ser dem som de är. (Tuovinen m.fl., 2011, s. 235 - 236). Den trygga omgivningen som ett känslomässigt tillstånd kännetecknas av att man vågar ta del av verksamheten, uttrycka känslor och vara sig själv.

Alla i rummet ska känna sig välkomna precis som de är. (Sutela, 2022, s. 104). Undervisning ska alltid vara genusmedveten, alltså att man ser barnen som egna individer och undviker att dela upp barnen på basen av kön. I dagens läge undviker man att dela upp barngruppen i flickor och pojkar, eftersom det kan finnas barn som inte känner sig passa in i någondera av grupperna. Barnen ska få leka med vem som helst och med vilka leksaker som helst. Det finns alltså inga 'pojks- och flicksaker' utan alla barn har rätt till alla leksaker, färger, kläder osv. (Gammelgård, 2015, s. 13). Detta arbetssätt stärker den könsneutrala och jämlika utbildningen, som i sin tur kommer att stärka barnens identitetsutveckling. (Utbildningsstyrelsen, 2023a).

Personalen har en viktig roll i att se barnen som de är, alltså att vara medvetna om olika kön och roller. Något som är viktigt att lägga märke till inom verksamheten är ifall man behandlar barnen olika. Uttrycket 'pojkar är pojkar' används ofta för att acceptera ett mer högljutt beteende för pojkar, men när det kommer till flickor förväntas de vara lugnare och tystare. Detta är saker som personalen behöver tänka på – accepteras ett visst beteende endast för ett kön? På vilket sätt kommer det att påverka verksamheten om bara en del av gruppen får göra på ett visst sätt? Att inte lägga ett kön på saker är väldigt viktigt inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Att bryta könsnormer redan på daghemmet gör att barnen kommer att växa upp som starkare individer, eftersom de får en känsla av acceptans att vara som de är. (Gammelgård, 2015, s. 12 - 13).

3.2 Olika familjekonstellationer

Inom småbarnspedagogen möter man barn med olika familjer. Det är viktigt att man tar hänsyn till att alla familjer inte är kärnfamiljer (man, kvinna, barn), utan familjerna kan se ut på olika sätt. Till exempel blir det allt vanligare med familjer med två olika kulturer, samkönade föräldrar eller familjer med endast en förälder. Det är viktigt för barnet att känna att den egna familjen ses som likvärdig och accepterad. Om personalen förhåller sig öppen och inte antar att alla familjer är kärnfamiljer kommer det vara lättare för vårdnadshavarna att samtala med personalen, eftersom de kan dela med sig av sitt familjeliv utan att behöva känna skam eller oro för hur den egna familjen ser ut. (Nätverket för familjers diversitet, 2022, s. 6).

När man talar om mångfaldiga familjer i Finland brukar man hänvisa till familjer som har en annan uppbyggnad än den traditionella uppbyggnaden på familj som består av två heterosexuella föräldrar med olika kön, som bor under samma tak med deras biologiska barn. Över en tredjedel av familjerna i Finland hör till mångfaldiga familjer, och består av olika familjekonstellationer. Det finns stor sannolikhet att en större del av barnen som tar del i den småbarnspedagogiska verksamheten för tillfället, endera är en del av en mångfaldig familj, kommer att vara en del av en mångfaldig familj eller kommer själv att vara med och skapa en mångfaldig familj. Nuvarande familjekonstellationer kan också ändra med tiden, vilket är bra att personalen inom småbarnspedagogik tar hänsyn till. Det som också är bra att komma ihåg om olika familjekonstellationer är att en familj kan höra till flera olika familjekonstellationer samtidigt. (Monimuotoiset perheet, 2022, s. 6 - 8).

När personalen inom småbarnspedagogik förhåller sig öppna, och inte antar att barnens familjer ser ut på något specifikt sätt, hjälper det inte endast mot en -mer öppnare kommunikation. Det är också ett bra sätt att förmedla till barnen hur personalen själv förhåller sig till olika familjeuppbyggnader. Oavsett om personalen talar till barnen, barnens familjer eller till varandra, i olika sammanhang där familjekonstellationer är med på tal i någon form. Ett aktivt sätt som personalen kan öka förmedlingen av en öppen och positiv inställning till olika familjekonstellationer, är att lägga märke till hurdana termer man använder när man talar. Det kan vara till hjälp att fråga barnens familjer hurdana termer de använder när de talar om sin familj, och använda samma. Ett annat sätt som direkt förmedlar till familjerna om hur personalen förhåller sig till olika familjeuppbyggnader, är till vem personalen skickar ut information som skall nå barnens familjer. Att exempelvis anta på rak hand, trots att ett barn har två registrerade vårdnadshavare, att det endast skulle vara relevant att skicka informationen till den vårdnadshavaren som är barnets biologiska vårdnadshavare. Genom att tala om olika familjekonstellationer på ett naturligt sätt, och inte anta, hjälper att fostra till ett diversitetstänkande kring ämnet av olika familjekonstellationer. (Monimuotoiset perheet, 2022, s. 8 - 9).

3.3 Språkmedveten småbarnspedagogik

Språket är en viktig del av småbarnspedagogiken. Att småbarnspedagogiken är språkmedveten betyder att man förstår språkens betydelse för barnen. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2022, s. 34). Språket är en viktig del av barnets vardag och barnet lär sig de språk som är närvarande i vardagen – utan dem kan barnet inte kommunicera. Ett barn som talar ett annat språk hemma än på daghemmet -behöver stöd i att lära sig det andra språket. Personalen fungerar som språkmodell för barnen. (Gammelgård, 2015, s. 7). Att fungera som språkmodell betyder att man ger verktyg åt barnet att utveckla sitt språk. Att prata med barnet, svara på barnets frågor samt att uppmuntra barnet att prata hjälper barnet att forma sitt språk. Som språkmodell är det viktigt att man inte hindrar barnet från att tala sitt hemspråk, eftersom det kommer att ha negativa konsekvenser för barnets motivation att uppehålla sitt språk. (Tandefelt, 2003, s. 29).

Personalen inom småbarnspedagogiken behöver använda sig av hela meningar samt undvika slang och dialekt. Att använda sig av korrekta ord gör att barnen också lär sig bättre och får en bredare bild av språket. Inom den svenskspråkiga daghemsverksamheten borde man undvika finlandismer, för att barnen ska lära sig de korrekta termerna för ord. Exempelvis ska man undvika att använda ordet 'pipo' (mössa) eller 'kurakläder' (regnkläder). Att använda sig av korrekta svenska ord inom svenskspråkig småbarnspedagogik hjälper barn med annat modersmål att lära sig språket. Senare kan finlandismer och slang komma in, men när man fungerar som språkmodell ska man så gott som alltid använda ett korrekt språk. (Gammelgård, 2015, s. 10 - 11).

Det är viktigt att barnen får uppehålla sitt hemspråk även om daghemsspråket är ett annat. Flerspråkighet är en positiv sak och det är inget man bör dämpa, alltså ska man inte direkt förbjuda barnets blandade användning av sitt hemspråk och daghemsspråket. Personalen kan uppmuntra barnen att använda sig av verksamhetsspråket, eftersom alla barn kan, eller håller på att lära sig, det språket. Att barn använder sig av ord från båda språken tyder på tvåspråkighetskompetens. Detta betyder att barnen är duktiga på båda språken och kan använda sig av dem. Verbal stimulans stöder den kognitiva utvecklingen och barnet har stor nytta av att höra och använda flera olika språk. (Gammelgård, 2015, s. 8, 10). För att

uppehålla det egna modersmålet kan man uppmuntra föräldrarna att tala det egna språket med barnet samt att på andra sätt se till att hemspråket hålls starkt, exempelvis via böcker, sånger och program. Det kan också vara bra för barnet att veta vem som talar vilket språk, om barnet omringas av många olika språk i vardagen. Om barnet vet att föräldrarna talar ett språk och personalen på daghemmet ett annat, kommer det vara lättare för barnet att skilja åt språken. På detta sätt får barnet de baskunskaper som behövs för att uppehålla båda språken. När barnet växer, och är ungefär i skolåldern, kommer barnet lättare att kunna skilja språken åt om det finns goda kunskaper i båda språken. (Tandefelt, 2003, s. 33).

De barn som har kunskaper att kunna tala ett eller flera språk, vilket inte är ovanligt i ett tvåspråkigt land, såsom Finland, har fördelar i lära att uttrycka sig både socialt och intellektuellt igenom sitt språk. Den sociala aspekten, och fördelen, kommer klart från att barnet kan tala med flera olika personer. Inte endast när det handlar om att tala med personer från t.ex. ett annat land och kultur, men också med personer som eventuellt hör till närfamiljen eller vänkretsen och talar ett annat förstaspråk än barnet. I samma skala som man stöder ett barn som bor i Finland och talar de båda inhemska språken, skall småbarnspedagogiken på samma sätt stödja språkutvecklingen för barn som kommer från en annan bakgrund och talar något annat till sitt hemspråk. I och med att daghemmet är en mötesplats för både barn och vuxna från olika bakgrunder med olika språk, är personalens egen inställning på flerspråkighet och kulturell mångfald betydelsegivande. Småbarnspedagogikens uppgift är att erbjuda inkluderande verksamhet genom att respektera alla språk som barnen talar, och låta alla språk utvecklas och stödja varandra inom den dagliga verksamheten. (Utbildningsstyrelsen, 2018, s. 15).

Språket har ett av den största påverkan i att skapa en delad gemenskap inom den småbarnspedagogiska verksamheten. När ett barn inte talar till modersmål det samma språket som verksamhetspråket är, krävs det mer stöd från personalens sida för att barnet skall få likvärdiga möjligheter i att utveckla det språket som verksamheten är på, men att barnet också får likvärdiga möjligheter i att delta i verksamheten som alla andra barnen. Den mest betydande faktorn består då av att personalen talar i en stor omfattning med barnen, och inte endast till barnen. Fast barnet själv inte skulle ha ett så utvecklat språk, om barnet t.ex. inte talar till modersmål samma språk som verksamheten går på, påverkar det ändå språkutvecklingen ifall personalen inte talar med barnet. Språket bidrar dessutom

i en stor roll till den känslomässiga anknytningen som uppbyggs mellan barnet och personalen. (Utbildningsstyrelsen, 2018, s. 18).

3.4 Tillgänglighet

Småbarnspedagogiken ska finnas till för alla barn. Det betyder att utrymmen och verksamheten ska göras trygg och tillgänglig. Utrymmen ska vara rena, trygga och tillräckligt lugna samt inbjudande, för att alla barn ska trivas. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2022, s. 91). Verksamheten ska ordnas på ett sätt så att barn som har specialbehov också ska kunna delta. Barn som har fysiska funktionsvariationer ska kunna delta i aktiviteter och utrymmet ska anpassas enligt dem. Det är viktigt att det finns plats för lugn och ro, så att barnen kan lugna ner sig under dagen. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018, § 10).

Småbarnspedagogiken har som uppgift att identifiera barnets behov av stöd samt erbjuda ett sådant stöd som barnet behöver. Alla barn har rätt till ett sådant stöd som hjälper barnet att ta del av verksamheten. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018, § 3). Ett barn som behöver extra stöd har samma rätt som andra barn att få plats på ett daghem. Ett barn har vid behov rätt till en assistent eller också rätt till att ta upp två platser i gruppen, för att säkerställa att det finns resurser för ett mer individuellt stöd. (Tukiliitto, 2017). När man identifierar barnens individuella behov av stöd gör man verksamheten mer inkluderande. Att anpassa gruppens storlek genom att dela in barnen i två eller flera grupper kan hjälpa barnen att koncentrera sig. När gruppen är mindre får barnen också mer individuell handledning och kan kommunicera mera. Verksamhet som sker utanför daghemmet, till exempel teater- eller biblioteksbesök, ska planeras på ett sätt som säkrar att alla barn kan delta. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2022, s. 35 - 36).

3.4.1 Hjälpmedel

Ett hjälpmedel är en sak eller metod som hjälper en människas funktionsförmåga, som kan vara försämrad på grund av en sjukdom. Användning av hjälpmedel hjälper människan att bli mer självständig. Hjälpmedel kan användas med alla barn, men används speciellt med barn som har utmaningar med språket, koncentrationen eller övergångstillfällen. (Juurikainen, 17.9.2022). Alla människor har rätt att uttrycka sig och använda ett sådant

kommunikationssätt som passar en själv. Eftersom språket som används på daghemmen är oralt, alltså sker kommunikationen via tal, kan en del barn bli utanför gemenskapen eftersom de inte kan uttrycka sig på samma sätt som majoriteten i gruppen. Barnen ska uppmuntras till att uttrycka sig och använda ett sådant språk som passar dem. En gemensam kommunikationsmetod stöder barnet på många olika sätt. (Papunet, 2023).

Det finns olika metoder man kan använda sig av när man arbetar med barn. Inom småbarnspedagogiken är till exempel stödtecken och bilder vanliga att använda med barnen. Barn som har specialbehov kan ha mycket hjälp av bilder, för att anpassa sig till olika övergångssituationer. Man kan ta hjälp av olika bilder för att visa dagens schema eller för att visa vilka kläder barnet ska klä på sig, för att göra påklädningen mer självständig. (Papunet, 2020a). Stödtecken kan användas till exempel vid matbordet, så att barn som inte ännu talar eller har svårt med språket kan visa om hen vill ha exempelvis bröd eller mer mat. Stödtecken används alltmer på daghem och fungerar utmärkt för att se till att alla barn kan uttrycka sig även om det inte är oralt. (Papunet, 2020b).

Det finns även många andra hjälpmedel, utöver stödtecken och bilder, som man kan använda sig av inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Visuella medel, till exempel användning av en klocka för att konkret visa barnen hur lång tid de har på sig t.ex. att leka före städning, är ett bra sätt att hjälpa barnen att hantera sin tidsanvändning. När barnet ser hur länge hen ännu kan leka, blir övergångstillfället smidigare. Balanssittkuddar och olika former av stressleksaker är bra om ett barn har koncentrationssvårigheter. Med hjälp av dem har barn lättare att sitta stilla och barnen har då även något att göra i situationer där man måste vänta. Barn har olika behov av hjälpmedel och det bästa sättet är att testa sig fram för att hitta sådana medel och metoder som passar barnet. Hjälpmedel finns till för att underlätta svåra situationer och för att hjälpa barnet att bli mer självständigt. (Juurikainen, 17.9.2022). Individuella sätt att handla på är en viktig princip inom småbarnspedagogiken. (Lag om småbarnspedagogik 540/2018, § 3).

4 Småbarnspedagogik med mångfald som utgångspunkt

Representation är viktigt för att alla i samhället ska känna sig inkluderade. Inom den småbarnspedagogiska verksamheten blir det extra viktigt att se till att man representerar bland annat olika kön, etniciteter, religion och kultur. När man arbetar inkluderande lär

man sig att kritiskt granska normer och upptäcka nya sätt att arbeta kring dessa. När man arbetar med att representera diversiteten inom verksamheten arbetar man samtidigt för att alla ska känna sig sedda och hörda. (Blomberg, 2020, s. 12). För att verkligen nå en situation där vi medvetet fostrar till diversitet är det viktigt att man också inom småbarnspedagogiken tydligt visar upp mångfalden för barnen. I detta kapitel beskrivs några viktiga utgångspunkter för detta.

4.1 Normmedvetenhet

Normer är oskrivna regler som finns i samhällets alla sociala gemenskaper. Normer utvecklas hela tiden och de kan vara lokala, nationella eller globala. (Blomberg, 2020, s. 21). Normer är något som en grupp tillsammans formar, beroende på vem som är medlem i gruppen. Att leva inom normen betyder att man hör till majoritetsgruppen i samhället, att man lever och gör på samma sätt som de flesta. Normer ser ut på olika sätt beroende på vilket grupp man hör till, och normen kan vara på samhällsnivå eller inom en mindre grupp. När man fungerar så som normen säger får man lättare en känsla av acceptans av andra individer i samhället. (Friends, u.å.). Normer kan också ses som omedvetna värderingar, vilket ofta sätter olika värde för en del människor. Skällsord som används kränker en del grupper i samhället, eftersom skällsorden ofta kopplas till en funktionsvariation eller sexuell läggning. När man använder dessa skällsord skapar man en norm som visar att det är okej att lyfta upp minoritetsgrupper i negativa sammanhang. (Blomberg, 2020, s. 20). Normer är inte medfödda utan det är något man lär sig. Fördomar är också något man lär sig ha, till exempel fördomar mot personer som hör till en annan grupp än den man själv hör till. Att berätta om stereotyper för barn hur personer är kan få negativa konsekvenser, eftersom barnen lär sig av vad de vuxna säger. (Friends, u.å.). Det är viktigt att man som vuxen i barnets liv lär barnet att acceptera och uppskatta mångfalden i samhället. (Väestöliitto, u.å.).

4.1.1 Positiva och negativa normer

Något som är viktigt att komma ihåg är att normer inte alltid är negativa. Det finns många positiva normer som man gärna ska lära barnen, t.ex. att stå i kö när man väntar och att vara tyst när någon annan pratar. Dessa normer hör till de etiska normerna, och det är normer som hjälper oss att leva och följa det som är rätt. Etiska normer berättar även om

något är fel, t.ex. att fuska på prov eller använda sig av våld i uppfostringssammanhang. Negativa normer, alltså begränsande eller uteslutande normer, är däremot något som man i samhället borde ifrågasätta och utmana för att göra samhället mer inkluderande. (Blomberg, 2020, s. 45). Begränsande normer handlar om hur pojkar och flickor bör bete sig eller hur man borde se ut, alltså alla normer som gäller utseende. (Friends, u.å.). Som personal kan man fundera över om man själv matar normer inom verksamheten, t.ex. genom att ge rosa galgar åt flickorna och blåa åt pojkarna eller om man separerar typiska flick- och pojksaker i olika lådor. (Opetushallitus, 2023a). Inom småbarnspedagogiken kan man bryta dessa normer och jobba normförebyggande genom att låta alla barn vara sig själva och att se till att inget barn blir kränkt på grund av hur de ser ut, varifrån de kommer eller på basen av beteende. (Friends, u.å.).

4.1.2 Ett normkritiskt arbetssätt

När man som personal vill förändra normer kan man använda sig av tre steg för att komma framåt i processen. Det börjar med att man ska bli normmedveten, alltså att man ska känna igen samt veta varför det finns vissa normer. När man skapar sig en uppfattning om varför vissa normer finns kan man lättare arbeta med helhetsbilden omkring normen. Andra steget är att vara normkritisk. När man är normkritisk granskar man normen och dess värde från den egna synpunkten. I detta skede funderar man över om man själv tillhör normen och vilka privilegier den för med sig. Privilegium är något man har när man inte behöver vara rädd för att bli illa bemött på grund av att man är sig själv. När man förstår detta kan man hitta på nya sätt att arbeta för att verksamheten ska bli mer inkluderande. Att använda sitt privilegium för förändring stärker gemenskapen i gruppen, eftersom allt fler blir inkluderade. När man arbetar för förändring inom småbarnspedagogiken ska man utgå från de dokument som styr verksamheten, alltså barnkonventionen, jämställhets- och diskrimineringslagen, lagen om småbarnspedagogik samt Grunderna för planen för småbarnspedagogik. (Blomberg, 2020, s. 30, 57 - 59).

Normer kan vara i samverkan med varandra och på så sätt påverka personer på olika sätt. Detta kallas intersektionalitet, alltså normsamverkan. Normerna har alltså olika påverkan på en person beroende på vilka andra normer som personen tillhör. Till exempel ser man olika på pojkars och flickors känslor och psykiska ohälsa. En flicka som mår dåligt blir bemött på ett annat sätt än en pojke som mår dåligt. Man blir alltså bemött olika endast på grund

av att den psykiska ohälsan kombineras med könet. Man behöver se helheten av olika situationer för att förstå varför människor inte blir jämlikt bemötta. Barn kan bli bemötta på olika sätt och därför är det viktigt att personalen ser till vilka alla normer barnet hör till eller inte hör till. Ett barn som inte tillhör normerna som majoriteten tillhör är i en mer sårbar situation och därför är det viktigt att man arbetar normkritiskt och intar ett intersektionellt perspektiv i verksamheten. (Blomberg, 2020, s. 26 - 27).

4.2 Mångsidigt material

Det är viktigt att tänka på om man representerar diversitet på daghemmet, och på vilket sätt man gör det. Det lättaste sättet för barn att öka sin medvetenhet kring diversitet är att bekanta sig med den genom lek. Genom böcker, leksaker och annat material kan man öka barnens diversitetstänkande och tillsammans bryta normer. Personalen kan tillsammans fundera över om materialet är tillräckligt mångfaldigt och om det representerar även minoritetsgrupper i samhället. Konkreta sätt att ta in diversiteten i den dagliga verksamheten är bland annat att ha dockor med olika hudfärg, böcker vars karaktärer bär slöja eller använder sig av hjälpmedel. Också normbrytande material är viktigt för att visa att man inte behöver höra till normen, t.ex. böcker som inte följer stereotypen. (Opetushallitus, 2023a). När man använder sig av böcker, och senare läromedel, som representerar olika människor (kön, etnicitet, funktionsvariation etc.) stärker man identiteten hos fler personer och ökar kunskap och förståelse hos hela gruppen. Om mångfalden inte syns i materialet blir det också svårare att tala om det. Personalen har en viktig uppgift i att komplettera material som är väldigt normativt. Inkluderingen ökar när man har leksaker och material som fler barn kan känna igen sig i. (Blomberg, 2020, s. 81 - 82).

4.3 Folkhälsan Jämlikt föräldraskap

Ett exempel på ett samhällsinitiativ som visar hur man kan jobba representativt för diversitet är Jämlikt föräldraskap. För att representera jämlikhet och mångfald har Folkhälsan startat upp detta projekt. Jämlikt föräldraskap är Folkhälsans projekt för att stöda jämlikheten mellan föräldrarna. Folkhälsan ordnar till exempel olika grupper för mammor och pappor samt ordnar utbildning för professionella inom det sociala området. Med projektet vill man lyfta fram jämställdheten och ge plats för och synliggöra olika

familjekonstellationer, såsom regnbågsfamiljer och familjer med olika kulturell bakgrund. (Folkhälsan, 2023a). Inom småbarnspedagogiken finns alltså ett behov av material med vars hjälp man kan belysa och diskutera mångfald med barnen.

5 Sammanfattning

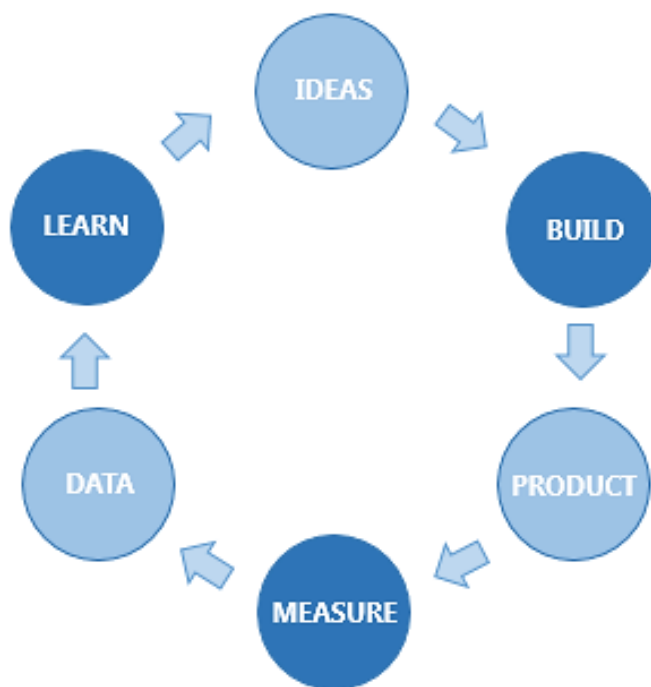
För att sammanfatta vår teoridel kan vi konstatera att diskussion kring diversitet inom småbarnspedagogik är viktigt. Dagens samhälle blir alltmer mångkulturellt och därav måste även den småbarnspedagogiska verksamheten anpassa sig till det. Detta för att främja principer som jämlikhet, inklusion och rättvist bemötande. När dessa uppfylls kan alla känna sig trygga inom verksamheten, vilket leder till en bättre gemenskap. En bra gemenskap kännetecknas av gemensamma regler och tillvägagångssätt i gruppen. Gemenskapen ger också utrymme för individen att utvecklas i sådan takt som behövs för att stärka den egna identiteten. Genom att ta del av olika kulturer stärker man barnens medvetenhet för mångfald. En bredare syn på mångfald för med sig ett mer fördomsfritt sätt att tänka.

En pedagogik där diversitetstänkande lyfts fram gör att barnen blir medvetna om sin omgivning. Normer skapas i samhällets alla gemenskaper, det är något som inte går att undvika. Den småbarnspedagogiska verksamhetens uppgift är att arbeta normförebyggande, alltså fostra till att tänka annorlunda kring vikten av normer. Sättet att tänka kring normer ändras och man vill visa att det är lika acceptabelt att höra till en norm som det är att inte tillhöra normen. Personalen har en viktig roll i verksamheten att känna till normer, kön och roller. Det skall finnas utrymme för barnen att uttrycka sig själva och personalen bör ha ett neutralt förhållningssätt till det. Personalen skall också ta i beaktande familjer med olika bakgrund och uppbyggnad. Den småbarnspedagogiska verksamhetens uppgift är också att främja olika kulturer och språk. Det är viktigt att ha gemensamma riktlinjer i hur språk som kan förekomma inom verksamheten, för att främja acceptans och välmående i gruppen. Barnen känner sig välkomna i verksamheten när den är anpassad efter deras behov. Det gäller till exempel när utrymmen är välplanerade för alla behov, samt när det finns bilder för stöd till den dagliga verksamheten. Diversitetstänkandet förverkligas på många olika sätt efter gruppens behov.

6 Metoder och tillvägagångssätt

Vår undersökning handlar om att skapa ett material som kan användas som stöd till diskussionen kring diversitet inom småbarnspedagogiken. Den funktionella delen i vårt arbete är ett samarbetsprojekt med Folkhälsan. Vi har alltså skapat en produkt som småbarnspedagogiken kan använda sig av när de behandlar ämnet diversitet. Genom hela examensarbetsprocessen följde vi Eric Ries' Leanmodell (Ries, 2011, 2016) som följer ett "looptänkande". Det cirkulära tänkandet kring en utvecklingsprocess ger oss en vetenskaplig orienteringsgrund för utvecklandet av vår produkt som ska stöda arbetet kring diversitetsdiskussionen inom småbarnspedagogiken.

I vår undersökningsdel har vi använt oss av loopmodellen som grund till produkten och utvärderingen. Loopmodellen är en modell som används för att minimera på tid, energi och medel, för att uppnå målen så effektivt som möjligt. Vanligtvis slösas det en del onödig energi, tid och medel i utvecklingskedet, vilket inte är effektivt i någon av kategorierna. Det man vill åstadkomma med modellen är att snabbt utveckla en produkt inom startup företag, som man sedan kan testa för att se hur lönsam produkten är och vilka saker som borde ändras för att produkten ska fungera. De tre stegen är 'bygg', 'mät' och 'lär'.

Figur 1: Ries, E. (2015). *Loopmodell*.

Första steget är att samla idéer och utveckla en minimalt genomförbar produkt (MVP, most viable product), för att snabbt testa produkten utan att lägga extra tid och energi på den. Produkten är i detta skede inte helt färdig, utan saknar ofta viktiga funktioner som läggs till senare. Produkten kan sedan testas på olika sätt och då mäter man bland annat hur bra produkten tas emot av kunderna. Lärprocessen är i gång då man får information om produkten, och kan sedan bestämma om det är lönsamt att fortsätta på samma sätt eller om man behöver ändra strategi för produkten. (Ries, 2011, s. 63 - 65).

Loop-modellen, och lean-tänkandet har sin början en bit bakåt i tiden. Eric Ries beskriver att idén till användningen av lean-tänkandet inte kommer från affärsvärlden, utan det har sin början från industrivärlden. Toyotas produktionssystem har gjort grunden till hur lean-tänkandet ser ut nuförtiden. Lean-tänkandet som det såg ut i tiden för Toyotas produktionssystem, var ett helt nytt sätt att tänka över produktion av fysiska varor (som Toyota gjorde). På grund av svårigheterna som uppstått i företaget Ries själv varit del av, och svårigheterna att utvecklas, behövde Ries göra en del inställningar och förändringar i tankesättet, och applicera det till sina egna utmaningar i sitt entreprenörskap. På så sätt började det ske ett utvecklingsmönster i utvecklandet av strukturer. När man först förklarade till arbetstagare, investerare och andra företagare hur nya, men lovande tankesätt kring entreprenörskap kan se ut, fick man liten respons och skeptiska utlåtanden om den nya modellen. Det nya utvecklade tankesättet i entreprenörskap, i framför allt start-up företag men också inom företag som redan finns, resulterade senare som en global rörelse runt om i världen. Företag av olika storlek på alla olika branscher använder sig av lean-tänkandet, som loopmodellen bottenar sig i. (Ries, 2016, s. 15 - 16).

6.1 Idéer

Vi har konstaterat att det behövs en produkt som kan användas som stödmaterial inom småbarnspedagogiken. Materialet behöver väcka diskussion och intresse kring diversitetsfrågor för både barn och vuxna. Det här materialet behöver anpassas för yngre barn och behöver kunna användas i en större grupp. Det skall kunna användas på ett ändamålsenligt sätt under en längre tidsperiod. Vi vill att materialet är hållbart och kan användas om och om igen.

Vi funderade vilket material som skulle vara mest lämpat och ge mesta effektiva nyttan inom småbarnspedagogiken. Vi funderade också hurdant material skulle vara praktiskt och lätt att bekanta sig med och förstå sig på. Materialet behöver kunna användas av alla i personalen, också vikarier ska med en låg tröskel kunna använda materialet. Vi ville att materialet brett skulle representera diversiteten på olika sätt i samhället. Vi kom fram till att en saga skulle uppnå våra målsättningar. Till en saga kan man få in många olika element på ett intressant, effektivt och lärorikt sätt. När något är intressant blir lärprocessen mycket mer effektiv på grund av att man orkar fokusera och bearbeta det som sägs.

Vänskap, familj och spänning är några av teman som vi vill ha med i vår saga. Vi väljer olika områden som representerar diversitet på ett brett sätt. Vi har presenterat en del av dessa områden i vårt examensarbete. Med hjälp av flera figurer ger vi synlighet för mångfald. Vi valde att ha med figurer som representerar olika kulturer, förmågor och familjekonstellationer.

Vi har dessa ovannämnda element som vill vi ha med i vår saga, för att göra sagan till en produkt som har en så stor chans att nå en stor kapacitet som möjligt. Därav gör vi ett antagande om att vår produkt har en möjlighet att nå en större användningskapacitet inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Ries förklarar att vanligtvis när man gör antaganden inom produktutveckling eller annan företagsverksamhet, består antaganden ofta av hypotesliknande mönster, som uppkommit av riktiga erfarenheter och är resultat av allmänt förekommande händelser. Det finns också antaganden, som inte nödvändigtvis har en utgångspunkt i teorier som uppkommer från erfarenheter, utan består av raka antaganden över att en produkt kommer att vara populär och det kommer att finnas en efterfrågan. Ries kallar detta raka antagande till "The leap of faith", som baserar sig i att företagare tänker det raka antagandet är sant. (Ries, 2016, s. 74 - 75).

När man gör "the leap of faith:et", gör man ett antagande om att det kommer att finnas en efterfrågan av produkten. När det finns ett relativt klart antagande om att det finns en efterfrågan, finns det alltså en så kallad kundkrets eller som det gäller med vår produkt, sagan, en användarkrets. En användarkrets syftar också oftast på att det finns ett tydligt behov för produkten i fråga. I och med att det finns en tydlig användarkrets och behov för produkten, finns det också en stor chans att det finns utvecklingsmöjligheter kring

produkten i fråga, eller som Ries beskriver; utvecklingsmöjligheter till att företag kan utveckla på affärsverksamheten. (Ries, 2016, s. 81 - 82).

Runt "the leap of faith" finns det två olika sätt som man brukar gå till väga före man börjar bygga produkten, eller i Ries fall, utveckla på företaget. Ett av sättet går ut på att man börjar utveckla produkten snabbt efter man endast efter några gånger haft ett kundmöte eller kundkontakt. Ries beskriver att de som föredrar "snabbt i gång med utvecklingen", ofta inte brukar analysera eller orka vänta på mer respons innan de vill få utvecklingen av produkt eller företag i gång ordentligt. Enligt Ries är det inte det mest lönsammaste i varje situation. En motsats till "snabbt i gång med utvecklingen"- sättet, finns det en del som analyserar väldigt långa tider produkten eller företaget, och ofta i den mängden att det kan få en negativ effekt på hela processen. (Ries, 2016, s. 83 - 84). I diskussionen till vår produkt, sagan, utgår vi från den allmänna diskussionen kring materialbehovet som finns kring fostran av diversitet som både finns inom småbarnspedagogiken i allmänhet, och det materialbehov som Folkhälsan presenterade för oss.

Sagor och böcker har alltid haft en stor tyngdpunkt för barnets uppväxt och språkutveckling, inte endast inom den småbarnspedagogiska verksamheten, utan även hemifrån barnets uppväxt och barnets vardag. Läsningen har inte endast den konkreta effekten av att barnet blir underhållet av någon annan en stund eller att barnet underhåller sig för en stund, utan läsningen sätter i gång flera olika processer som påverkar hela livet framåt. I denna kontext syftar läsningen främst på högläsning av sagor och böcker för barnet. (Gammelgård, 2015, s. 32).

Böcker och sagor är viktiga inom småbarnspedagogiken och barnen ska alltid ha tillgång till dem. Sagoböcker, faktaböcker, bildböcker och sångböcker är exempel på böcker som kan finnas på ett daghem. När bokhyllan är fylld med varierande böcker med berättelser ger det verktyg för barnet att lära sig. När böckerna är tillgängliga för barnen kan de själva ta en valfri bok från bokhyllan för att läsa den. Böcker som innehåller bilder är bra för både mindre och större barn, eftersom de hjälper att hålla upp barnens koncentration medan de lyssnar. Att bygga upp egna bilder i huvudet är en färdighet som man gärna ska öva på med barn. Det stärker fantasin och barnen lär sig att skapa saker i huvudet. Det är lättare för större barn att se egna bilder utifrån en saga, och därför är det vanligt att man har sagostund utan bilder för dem, t.ex. under vilostunden. Sagostunder behöver inte alltid

hända under vilostunden, utan kan också ske på andra tider under dagen. Barnen kan delas upp i olika grupper för att lyssna på olika sagor. Samma bok kan läsas flera gånger, om barnen har intresse för det. (Gammelgård, 2015, s. 34 - 35).

I och med de olika elementen som vi har valt att ha med i vår saga, anser vi att vi möjliggör en fruktbar saga – produkt. De olika elementen påverkar på fruktbarheten; både de elementen som har en viktig betydelse när man talar om diversitet inom småbarnspedagogisk verksamhet, bland annat mångfald, jämlikhet och gemenskap, men fruktbarheten i sagan möjliggörs också i och med att vi valt att använda oss element som gör sagan intressant och underhållande för barnen, t.ex. vänskap, familj, spänning. Dessa val i fråga om vår saga, är “the leap of faith” i utvecklingen av vår produkt.

6.2 Bygg

Utgångspunkterna i vår produkt var att skapa ett material som lämpar sig för småbarnspedagogiken. Våra byggstenar, alltså element vi byggt upp sagan efter, är olika kön, ålder, etnicitet, religion och sexuell läggning. Dessa ämnen valdes eftersom de ger en bred bild av hur mångfalden i samhället ser ut. Genom att nå en så bred bild av hur mångfalden ser ut, kan så många barn som möjligt ha en chans att känna igen sig, när de får vara med och höra på sagan. En bred bild av diversitet kan också nås när barnen får vara med själva och välja figurer till sagan som är en del av paketet av material som sagan är en del av.

På grund av att vi använt oss av en bred skala av byggstenar, element, har vi haft en möjlighet att göra en saga som uppfyller våra egna krav till produkten. Både de kraven som består av att göra sagan i sig tillräckligt bra och intressant från barnens synvinkel innehållsmässigt, men också ha chansen att uppfylla av de krav som diversitetsfostran inom småbarnspedagogiken består av. Barn tycker ofta om att lyssna på sagor som består av spänning, vänskap, familjerelationer och lyckliga slut. Dessa element uppfylls i vår saga, vilka därav utgör en bra grund till att barnen kommer att ha ett tycke till vår saga.

I och med att vår produkt inte har en enorm prestations press i att komma ut på marknaden, dvs. när den kommer att komma ut till användning, har den en fördel som liknar nya startup företags fördelar, som Ries beskriver det. I och med att vår produkt, sagan, kommer att publiceras i en samling där det också finns av andra material, måste inte vår saga nå en 100% nöjdhet i den småbarnspedagogiska verksamheten, i och med att det finns fler olika material i samlingen. Ett hopp om att sagan kommer till bred användning finns, men det är inte ett slutgiltigt måste. Fördelen i att sagan kommer att testas inom daghemsverksamhet i en liten skala ger oss dessutom mer utrymme till att vidareutveckla på den (sagan). När det uppstår ett utvecklingsutrymme för oss, har både vi och Folkhälsan en fördel i det. Vi har utrymme att slipa vidare på hur sagan kommer att tas emot, och Folkhälsan kommer att ha ett utrymme för att kunna utveckla sagans som en del av ett större koncept, i en avsikt av att bl.a. publicera fler material i ett syfte av redskap inom diversitet och deras projekt Jämlikt Föräldraskap. (Ries, 2016, s. 99 - 100).

6.3 Produkt

Under denna rubrik presenterar vi vår sagan. Sagan handlar om Oliver och hans kompisars hundäventyr.

Bruno är borta!

Det var en solig och fin dag hemma hos familjen Larsson. Mamma Sonja håller på att packa picknickkorgen medan mamma Aida letar efter picknickfilten. Oliver leker på sitt rum. Han vill inte åka till parken. "Kom nu!" ropar mamma Aida, "Det ska bli roligt i parken!". Oliver gömmer sig under täcket när mamma Aida går in i rummet. NEJ, jag vill inte till parken, säger Oliver bestämt. Mamma Aida ser bekymrad ut och frågar varför han inte vill det. "I parken finns det ingen att leka med!". Mamma Aida tröstar Oliver och lovar att ta med fotbollen, så att de kan spela tillsammans.

Familjen Larsson anländer till parkeringsplatsen. Oliver hoppar ut ur bilen och börjar springa mot parken, när mamma Sonja ropar till honom att stanna upp. "Spring inte i väg ensam, vi går alla tillsammans!"

Mamma Aida bär picknickkorgen och mamma Sonja bär på picknickfilten. Oliver håller i fotbollen medan de går mot parken. "Nämen se Oliver, här finns också andra barn" påpekar

mamma Aida. Oliver ser skeptisk ut, medan mammorna breder ut filten och tar fram saften. "Men mamma Aida du lovade att spela fotboll med mig när vi kommer till parken!". "Självklart!", säger mamma Aida med ett stort leende.

Oliver sparkar bollen hårt mot mamma Aida som står i mellan två träd som utmärker målet. Bollen rullar förbi målet mot de andra barnen. Ett av barnen plockar upp bollen och kommer fram till Oliver. "Jag fångade din boll! Jag heter Clara och det här är min bror Hugo", säger Clara och pekar mot pojken som står bredvid henne. "Får vi vara med och spela fotboll med er? frågar Hugo." "Jo, när många är med kan vi bilda två lag! Det blir roligt!".

Alla samlas på sandplanen intill parken. Mamma Sonja tar rollen som domare. Claras och Hugos pappa Tim vill vara målvakt. "Jag rör mig inte så snabbt med rullstolen, men jag är en skicklig målvakt". "Mamma Aida är också en bra målvakt!" säger Oliver stolt. "Jag och Ella kan vara på Tims lag", säger Hugos och Claras farmor, medan lillasyster Ella nickar ivrigt. "Men då passar det ju bra om Clara och Hugo är i samma lag som Aida och Oliver är i Tims lag", säger mamma Sonja. Hon blåser i visselpipan och spelet sätter i gång.

Spelet är tufft och alla barnen lyckas göra mål, till och med lillasyster Ella sparkar in bollen i målet. Pappa Tim stoppar många mål med att sparka i väg bollen till andra sidan planen. Mamma Sonja blåser i visselpipan för att meddela att det är dags för matpaus. Familjerna Larsson och Lindqvist går mot picknickkorgarna som är fyllda med godsaker.

De ska alla sätta sig ner för att äta, när Hugo märker att familjens hund Bruno är borta. "Pappa, Bruno har rymt!", utropar Hugo. "Oj nej! Vi måste gå och leta efter honom" svarar pappa Tim. Mamma Sonja och mamma Aida meddelar genast att de kan gå ner till parkeringsplatsen för att leta. Oliver, Hugo och Clara går och letar tillsammans medan farmor, pappa Tim och lillasyster Ella går tillbaka mot fotbollsplanen för att leta.

Oliver, Hugo och Clara börjar springa mot skogen som finns en bit bort från parken. "Vi borde inte gå dit själva, ska vi inte vänta på en vuxen", frågar Oliver. "Nej, vi kan inte vänta, Bruno är helt ensam där", svarar Hugo. Oliver tvekar, men följer efter Hugo och Clara in i skogen.

Skogen känns stor och kuslig. Löven rasslar när vinden tar i dem. Oliver ser sig omkring och tänker på alla de djur som gömmer sig i skogen. Han känner sig rädd, men det tänker han inte visa till Hugo och Clara. Barnen rör sig med försiktiga steg längre in i skogen. Ingen Bruno syns till.

Barnen stannar när stigen delar sig i två. "Åt vilket håll skall vi gå?" frågar Clara. "Vi vet ju inte åt vilket håll Bruno har gått", fortsätter hon. "Vi går till höger!" säger Hugo bestämt. Oliver och Clara följer efter Hugo in på den smala stigen.

Efter att barnen promenerat en stund, märker Oliver spår i marken. "Titta här, kan det här vara Brunos spår?", frågar Oliver och pekar på marken. Clara och Hugo rusar fram för att titta på spåren. "Jo, det är det nog!", säger Hugo ivrigt och börjar öka farten. Oliver och Clara springer efter. Mitt i allt tvärstannar Hugo. "Jag tror jag ser Brunos koppel", säger Hugo. Clara går fram till trädet. Det är ett rött koppel som sitter fast i en taggig gren. Barnen samlas kring kopplet och Clara tar loss det från trädet. "Det är nog bäst att vi tar med det", säger Clara när hon stoppar ner kopplet i fickan. Mitt i allt hörs det ett lågt skall.

Barnen stelnar till och börjar sedan springa mot ljudet. De kommer fram och märker att Bruno sitter fast i ett kärr. "Hur skall vi få upp Bruno? Vi kan ju inte alla gå ner dit, eller så fastnar vi också", förklarar Clara. "Men vi måste ju få upp honom", utbrister Oliver. "Vi måste göra upp en plan", säger Clara bestämt. "Jag kan gå in i kärret och ni kan stanna här", svarar Hugo. "Vi kan ju använda Brunos koppel som hjälp", säger Clara.

Hugo börjar gå in i kärret med ena änden av kopplet i handen, medan Oliver och Clara håller i den andra ändan. Hugo får tag i Brunos halsband och försöker dra loss honom. Brunos tassar börjar lösgöras från gyttjan. Hugo drar kraftigt i Brunos halsband och snart är Bruno uppe bredvid Oliver och Clara. "Oj nej, nu sitter jag fast. Ni måste hjälpa mig!", säger Hugo för Clara och Oliver. Hugo tar tag i kopplet med båda händerna och Oliver och Clara börjar dra. När krafterna nästan är slut får de upp Hugo från kärret. Barnen pustar ut efter den kämpiga situationen. Clara sätter fast kopplet i Brunos halsband. "Nu får du inte springa i väg mera!" säger Clara till Bruno. Barnen följer stigen tillbaka ut ur skogen.

“Titta farmor, där är Bruno!”, ropar Ella. “Kom så går vi emot dem”, säger farmor och tar Ellas hand. Tim, Aida och Sonja följer efter farmor och Ella. “Vi hittade Bruno! Han hade fastnat i kärret och vi behövde rädda honom!”, berättar Clara. “Det var ett riktigt spännande äventyr!”, utropar Oliver. “Ni får berätta allt på vägen hem”, säger Tim och mamma Sonja.

På kvällen när det är läggdags sitter mamma Aida bredvid Oliver i sängen. Oliver har precis berättat om dagens skogsäventyr. “Det var roligt idag och jag fick några nya kompisar. Kan vi gå dit en annan dag igen? Det var så roligt att leka med Clara och Hugo!”. Mamma Aida ser roat på Oliver och lovar att de skall besöka parken igen. “Kanske du också kan bjuda Clara och Hugo hem till oss någon dag?” Oliver nickar ivrigt. När mamma Aida släcker lampan somnar Oliver med glada tankar i minnet.

6.4 Mät

Att mäta innebär att produkten ska prövas och de är det bästa sättet att testa om produkten uppfyller de krav som man i bygg-delen lagt upp. Eric Ries menar att prövningen hjälper en att förstå vad konsumenterna vill ha, alltså huruvida produkten fyller det önskemål som finns hos kunderna. Under mätningen kan man fundera över hur produkten tas emot av kunderna och ifall beteendet kunde ändra om man gjorde ändringar i produkten. (Ries, 2011, s. 107).

Målet med feedback loopen är att gå igenom alla stegen så snabbt som möjligt, och det betyder att produkten man utvecklar ska göras på ett sätt som är effektiv, även om det betyder att den inte är fullständig. (Ries, 2011, s. 76 - 78). När vi skrivit klart sagan blev den vår minimalt genomförbara produkt, alltså en produkt som nu kunde testas med en grupp barn. Vårt mål med produkten var att uppfylla våra idéer och de mål vi satt i bygg-delen. Hur sagan sedan tas emot av barngruppen är något vi inte kan styra, utan vi fungerar som observatörer för huruvida målen med produkten uppfylls och om det är lönsamt att driva produkten framåt. Ries tar fasta på att produkten inte behöver vara perfekt för att nå kunder, den behöver vara fungerande och ha funktioner som visar helheten av produkten. Genast när man ger ut produkten till en testgrupp börjar lärskedet. (Ries, 2011, s. 77 - 78).

Vi provade vår produkt, alltså vår saga på ett av Folkhälsans daghem. Vi läste och diskuterade sagan med två grupper; 3 - 4 åringar och 5 - 6 åringar, eftersom det inte fanns en skild grupp med 4 - 6 åringar, vilket skulle ha motsvarat sagans målgrupp. Vi ville också prova sagan med 4 åringarna, för att se hur sagan tas emot av barn i olika åldrar. Målet med prövningen var att pröva på vilka sätt sagan väcker intresse bland barnen, och hurdan respons sagan får. Även personalens respons var meningsfull med tanke på sagans vidareutveckling.

Vi provade sagan för de båda grupperna. Eftersom vi inte bandat in något på grund av sekretesskäl, för att barnen ska hållas anonyma, valde vi att en av oss läser sagan, och den andra fungerar som observatör under tillfället. Vi ansåg att det inte var nödvändigt för vårt resultat att banda in *vad* som sagts, utan det var viktigare att veta *om* det sagts något. Det är inte en självklarhet med klara reaktioner från barn, eftersom responsen från barn inte är lika tydlig som respons från vuxna. Sagans rekvisita blev figurerna som vi fick till användning av Folkhälsan, och en grön filt som representerade sagans miljö. Både före och efter att vi läst sagan ställde vi frågor om diversitet.

Vi började att läsa sagan till 3 - 4 åringarna. Gruppen bestod tydligt av barn i olika utvecklingskedan. De yngre barnen lyssnade fint under hela sagans gång, trots att de kanske inte förstod hela innehållet. En del av barnen tog del av diskussionen kring sagan, medan andra mest satt tyst och lyssnade. En del av de yngsta barnen följde med blicken med de andra barnen och vuxna. Vi funderade över om vi som okända vuxna för barnen, inverkar negativt på barnens reaktioner eller intresse för att svara på frågorna. Med de yngre barnen behövde vi ställa om en del av frågorna för att barnen skulle förstå innehållet av dem samt styra diskussionen framåt. I gruppen av 5 - 6 åringar fick vi mer respons än i gruppen för 3 - 4 åringar. Femåringarna deltog flitigt i diskussionen efter sagan. Vi diskuterade bland annat hur familjerna ser ut och ifall man sett någon som använder sig av ett hjälpmedel, till exempel rullstol. Barnen delade med sig av sina egna liv, samt egna erfarenheter och upplevelser de hade varit med om. Frågorna upplevdes tillräckligt enkla men vi fick ändå i gång en diskussion. Både före och efter sagan var barnen aktiva i att svara på frågor.

Materialet är riktat för 4 - 6 åringar, men efter att ha provat sagan kom vi fram till att materialet lämpar sig bättre för barn i åldern 5 - 6. Detta på grund av att äldre barn kan bearbeta innehållet på ett annat sätt än vad yngre barn kan, vilket vi märkte när vi jämförde reaktionerna och växelverkan mellan 3 - 4 åringarna och 5 - 6 åringarna. Vi konstaterade att ämnet diversitet är väldigt brett och det behövs en längre period för att bekanta sig med ämnet och materialet för att ta till sig helheten.

6.5 Data

Data behövs för att man ska kunna utveckla produkten i rätt riktning. Med hjälp av datan kan man fatta beslut i produktutvecklingen, alltså på vilka sätt man ska ändra strategin för produkten. Ries förklarar att man kan använda tre A:n för användning av datan; actionable, accessible och auditable. Actionable, alltså handlingsbar, betyder att man på basen av datan kan göra positiva förändringar för produkten. När man förstår orsak och effekt kan man lära sig av sina handlingar. Accessible, alltså tillgänglig, betyder att man kan använda sig av datan. Det är viktigt att alla som ska använda datan förstår sig på den, eftersom datan annars inte kan användas. När man ger ut data åt flera människor ska den vara granskad och skriven på ett sätt som alla förstår, texten ska alltså vara lättläst men välskriven. Auditable, alltså granskningsbar, betyder att datan tål granskning. Datan måste vara trovärdig och man ska kunna testa det som står i datan. När man får in data behöver man se över den och samtidigt granska den för att man på bästa sätt ska kunna använda sig av den. (Ries, 2011, s. 111 - 115).

Barnen gav oss positiv feedback genom att de deltog i diskussionen, samt fick vi höra av dem att sagan var bra och spännande. Vi ställde frågor om hur barnens familj ser ut och om de tycker att alla människor ser lika ut. Barnen svarade nekande på att alla ser lika ut, de kunde poängtera att alla kan se lite olika ut, t.ex. olika färg på håret. Det blev en bra diskussion om hur deras familjer ser ut. Vi fick höra att någon har två mammor och någon bor ensam med sin mamma. Många berättade också att de har syskon och en mamma och en pappa. Barnen berättade gärna om varandras familjer, man märkte att de lägger märke till vem som hör till kompisarnas familjer. Vi diskuterade även om barnen någon gång sett en person som använder sig av ett hjälpmedel, t.ex. rullstol eller blindkäpp. Rullstolen var bekant för många och de kunde berätta hur den ser ut och vad man behöver beakta när man använder rullstol, t.ex. att ta hissen istället för trapporna.

Figurerna uppskattades av både barn och personal – barnen fick något konkret att se på vilket gjorde det lättare att följa med sagan. Eftersom figurerna är olika kan man känna igen sig själv och sin familj i dem och man kan lättare skapa nya familjer till den egna sagan. Barnen blev ivriga av att berätta hur deras egna familjer ser ut – vi märkte att figurerna kunde kopplas ihop med den egna familjen. Figurerna fick väldigt positiv feedback och fungerade som rekvisita under läsningen.

Efter prövningen bad vi personalen på daghemmet att svara på frågor om hur prövningen gick. Vi ställde frågor om sagans längd, svårighetsgrad och ifall de tyckte att några ändringar behöver göras. Personalen upplevde att sagan var lagom lång. Sagan var lite för svår för treåringarna, eftersom man inte kunde följa med händelserna i bilder, som man gör med en traditionell sagobok. Personalens förslag på ändringar skulle vara att under sagans gång "leka" med figurerna för att visa hur sagan framskrider. Sagan upplevdes lagom för gruppen med femåringar, även om det förekom några svåra uttryck. De upplevde att diskussionen med femåringarna blev bra, och att det var lagom nivå på våra frågor. Personalen upplevde inget negativt med sagan och de tycker att sagan kunde användas som stöd när man diskuterar olika familjekonstellationer. Personalen berättade att vi fick bra kontakt med barnen och att diskussionen efter sagan fungerade bra. Sättet man framför sagan på har en stor betydelse för hur barn tar an innehållet.

Feedbacken vi fick från barnen och personalen blev alltså vårt data. På basen av datan som vi fick höra muntligt kunde vi efter tillfället skriva ner och göra en helhetsbild av besöket. Datan blir tillgänglig och den nerskrivna datan kan användas för att göra positiva förändringar för produkten. Den data som kommer in efter en prövning är viktig för att man i nästa skede, lärskedet, ska kunna göra förändringar. Datan är alltså viktig för produktutvecklingen.

6.6 Lär

Enligt Eric Ries kommer man i den sista punkten, det skede när man har lärt sig hur produkten fungerar, att förstå hur produkten såg ut i början och hur mycket som man behövt ändra på den sedan början. När man förstår detta kommer man att kunna utveckla produkten så att den uppfyller de krav man ställt på den i början. Man kommer alltså att förstå att man behöver ändra på den ursprungliga produkten och de sätt man jobbat på för

att lyckas nå den nivå som man kräver av produkten. Alla som startar upp ett företag eller en produkt kommer i något skede att behöva ta beslutet om att fortsätta som förut, att ändra riktning på arbetet eller helt att sluta med den produktutveckling man påbörjat. (Ries, 2011, s. 96, 116).

I vårt projekt har vi också, som Ries förklarar i sin bok, behövt ta ställning till om vår produkt behöver ändra riktning. Datan är viktig i detta skede eftersom man på basen av den väljer hur produkten kommer att se ut i framtiden. Datan lägger alltså i detta skede grunden för hur produkten kommer att se ut efter att den varit en minimalt genomförbar produkt, en MVP. Produkten kan se ut på samma sätt som MVP:n, men man tillägger fler viktiga funktioner för att den ska fortsätta utvecklas och fullgöra det behov som finns för produkten. Eftersom reaktionerna vi fick från barnen var till stor del det vi hoppades på tog vi beslutet att behålla sagan så som den var. Ändringar som behöver göras är att använda materialet tillsammans med äldre barn, eftersom vi konstaterade att sagan blir för svår för barn under 5 år. Om man ändå väljer att använda sagan tillsammans med yngre barn, behöver man ställa mer konkreta frågor när man diskuterar familjer, kultur och utseende.

Under hela processen och efter att vi följt genom hela loopmodellen kan vi konstatera att vi lyckades utveckla en produkt som uppfyllde de mål som vi satt för produkten i idé- och byggdelen. Med hjälp av bakomliggande teori har vi lyckats skapa en saga som fungerar som pedagogiskt redskap för den småbarnspedagogiska verksamheten.

7 Kritisk granskning och diskussion

Utgångspunkten i detta arbete är att det aktuella samhället behöver metoder och material för att diskutera diversitetsfrågor i barngrupperna inom småbarnspedagogiken. Vår uppgift var att skapa ett material som baserar sig på Folkhälsans syfte, alltså ett material som stöder diskussionen kring diversitet och som kan användas inom småbarnspedagogiken. Vår uppgift var att forska kring vad barnen behöver och göra upp produkten efter det. Vi kunde välja mellan många olika metoder för vilken vår produkt skulle bli, men vi bestämde oss för att göra en saga eftersom sagan har en väldigt positiv inverkan på barnet och utvecklingen.

Teorin gav oss en bra grund för att börja utveckla ett material, i detta fall en saga, vars innehåll stöder pedagogiken och fostransarbetet kring diversiteten. Materialet behöver stöda barnens enskilda utveckling och identitetsskapande, men även ge hela barngruppen medvetenhet om mångfalden i samhället. Genom att forska i hur man stöder ett enskilt barn, som görs bland annat genom individuell handledning på basen av den egna pedagogiska planen, samt genom att stöda identitetsutvecklingen med hjälp av bekräftelse, kan vi konstatera att materialet behöver innehålla en bred syn på mångfald för att alla ska känna sig sedda. När man inkluderar olika kulturer, religioner, och funktionsvariationer i ett stödmaterial ökar man barnens förståelse för andra människor. Detta är orsaken till att diskussionen kring diversitet är så viktig inom småbarnspedagogiken; att alla ska känna sig välkomna och få en känsla av att man är viktig och duger så som man är. Idag förverkligas pedagogiken kring diversitetstänkandet genom att använda olika material och metoder i verksamheten. Leksaker, böcker och att uppmärksamma olika kulturers högtider är exempel på hur man förverkligar diversitetstänkandet i den dagliga verksamheten. En öppen diskussion kring mångfald och ökad medvetenhet både från barnens och personalens sida bidrar till en mer jämlik och inkluderande verksamhet.

Genom Eric Ries' leantänkande fick vi en bra grund för vår produkt. När vi använde oss av loopmodellen kunde vi tydligt se vilka steg vi behövde göra för att utveckla en produkt som kan användas inom småbarnspedagogiken. Genom att samla våra idéer och på basen av dem bygga upp ett material fick vi med alla de element som var viktiga för att materialet ska kunna användas inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Genom prövningen och analys av responsen kunde vi tydligt se att sagan var lyckad och den uppnådde de mål vi satt för den. Vi lärde oss att god planering ger bättre resultat, även om produktutveckling genom loopmodellen oftast baserar sig på att få ut en minimal produkt väldigt snabbt. Vi kan konstatera att metoden vi använde var passlig för just vår produkt och därmed blev produkten så lyckad.

Syftet med detta arbete var att beskriva hur man inom den småbarnspedagogiska verksamheten fostrar till diversitetstänkande. Man fostrar barn till diversitetstänkande genom att ta i beaktande barnens bakgrund och individuella utveckling. Barnens bakgrund tas i beaktande genom att göra verksamheten inkluderande. En inkluderande verksamhet

betyder att utrymmen är tillgängliga för alla, personalen arbetar genus- och språkmedvetet samt att man har ett bra fostringssamarbete med familjen. Vårt syfte var också att skapa ett material som stöder diskussionen kring diversitetstänkande. Vi lyckades skapa en saga som innehåller element som stöder diversitetstänkande. Elementen som vi använt oss av i sagan var familj, vänskap, olika etnicitet, ålder, kön och funktionsvariation. Orsaken till att vi använde dessa element är att barnen kan känna igen sig och sin familj. Vi vill normalisera att människor är olika och alla borde bli representerade, också i sagor och annat material inom småbarnspedagogiken.

I efterhand önskar vi att vi kunde ha provat sagan på flera grupper i samma ålder. En större provgrupp skulle bidra till ett mer sanningsenligt resultat, eftersom fler barn skulle ta del av sagan. Reaktionerna i dessa grupper är kanske helt olika från andra grupper, vilket skulle ha hjälpt oss att skapa en bättre produkt eftersom vi skulle ha fått mer varierande respons.

Folkhälsan kommer att bifoga sagan till ett kompendium som småbarnspedagogiken kan använda sig av. Sagan kommer alltså bli en del av en större helhet, där man inom ramen för Folkhälsans projekt jämlikt föräldraskap har för avsikt att skapa en helhetsbetonad metod att använda inom småbarnspedagogiken när mångfald och diversitet ska diskuteras inom barngruppen. Sagan kommer att ingå i detta helhetsbetonade material. Material som detta behövs alltid inom den småbarnspedagogiska verksamheten och på grund av bland annat personalbrist är det bra att det finns ett färdigt kompendium som innehåller ett stort sortiment av material som kan användas för att tala om familjen och mångfalden i samhället. Ett större material kommer också att ha en större pedagogisk genomkraft. Alla barn hör till en familj, alla ser olika ut och det kommer fram i alla daghemsgrupper på olika sätt vid olika tillfällen. Därför är det viktigt att det finns ett mångsidigt material som kan tillämpas enligt gruppens behov och barnen får vara med i processen, vilket stöder barnens utveckling och lärande.

Vidareutveckling av vårt projekt kunde göras till exempel genom att skapa en saga för yngre barn. Vi märkte att vår saga lämpar sig för äldre barn och därmed kunde även ett material för yngre barn vara till nytta. På basen av feedbacken vi fått för vår saga krävs det att sagan för yngre barn är mer lättläst, alltså att använda sig av lättare ord, samt att presentera familjer och vänskap på ett ännu mer konkret sätt, eftersom småbarn inte har färdigheten

att se saker på ett abstrakt sätt. Speciellt efter personalens feedback på sagan som lästes för de yngre barnen märkte vi att ett material med fler bilder i fokus kunde vara lämpligt för de yngre barnen. Andra funderingar som uppkom under examensarbetet var ifall man också kunde utveckla ett material som kunde användas med hela familjen. Materialet kunde till exempel tas hem för att vårdnadshavarna och barnet kunde bekanta sig med materialet och därmed öka samförstån mellan hem och daghem.

Vi hoppas att Yrkeshögskolan Novia fortsätter att samarbeta med Folkhälsan eftersom man verkligen får en känsla hur det är att skapa material som har en konkret funktion och påverkan inom en verksamhet inom det sociala området. Något som vi verkligen uppskattade var att vi fick ett ämne att skapa en produkt efter, men vi fick själva bestämma hur material vi gör.

Källförteckning

Blomberg, N. (2020). *Skapa plats – en normutmanande bok för en mer inkluderande skola*. Jelgavas Tipografija.

BUP: Barn- och ungdomspsykiatri. (2022). *Självbild och identitet*. Hämtat 20.3.2023 från <https://www.bup.se/diagnoser/andra-svarigheter/sjalvbild-och-identitet/>

Finlands grundlag 731/1999. (1999). Hämtat från www.finlex.fi

Folkhälsan. (2023a). *Jämlikt föräldraskap*. Hämtat 1.3.2023 <https://www.folkhalsan.fi/kampani/jamlikt-foraldraskap/>

Folkhälsan. (2023b). *Om Folkhälsan*. Hämtat 1.3.2023 <https://www.folkhalsan.fi/om-folkhalsan/>

Friends.se. (u.å.). *Normer och normmedvetenhet i skolan*. Hämtat 17.4.2023 <https://friends.se/kunskapsbanken/skolpersonal/normer-och-normmedvetenhet-i-skolan/>

Gammelgård, L./Svenska kulturfonden. (2015). *Tänk språk! Språkstrategi för småbarnspedagogiken*. Helsingfors: Unigrafia.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik. (2022).

Heiskanen, N. & Syrjämäki, M. (red.) (2022). *Pienet tuetut askeleet*. (2:a upplagan). Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Juurikainen, O. (17.9.2022). *Apuvälineitä koulun arkeen*. [Blogginlägg]. Hämtat 28.4.2023 från <https://papunet.net/koulupolut/apuvalineita-koulun-arkeen>

Koivula, M. & Siippanen, A. & Eerola-Pennanen P. (toim.) (2017). *Valloittava varhaiskasvatus*. Tampere: Vastapaino.

Laasonen-Tervaoja, E., Jokikokko K., Kielinen, M. (2021). *Lärarguide för att ta i beaktande kulturell mångfald i den grundläggande utbildningen*. Hämtat 27.2.2023 <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/OpeOpas-KuTiMat-sv.pdf>

Lag om service och stöd på grund av handikapp. (1987). Hämtat från www.finlex.fi

Lag om småbarnspedagogik. 540/2018. (2018). Hämtat från www.finlex.fi

MLL: Mannerheimin lastensuojeluliitto. (u.å.) *Lapsen yksilöllisyyden huomioiminen*. Hämtat 22.3.2023 <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/mentalisaatio-vanhemmuudessa/lapsen-yksilollisyyden-huomioiminen/>

Monimuotoiset perheet. (2022). *Monimuotoiset perheet koulussa. Opas opetusalan ja opiskeluhuollon ammattilaisille*. Hämtat 21.4.2023 https://monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2022/11/kouluopas_A5_web_final-1.pdf

Nousiainen, S. (2020). *Sukupuoleen katsomatta. Kuinka kohdata moninaisuus*. EU: Atena Kustannus Oy.

Nätverket för familjers diversitet. (2022). *Familjernas mångfald i småbarnspedagogiken. Guide för yrkespersoner inom det pedagogiska området*. Hämtat 6.4.2023 https://monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2022/04/varhaiskasvatusopas_A5_sve_web.pdf

Opetushallitus. (2023a). *Materiaalit, tilat ja lelut*. Hämtat 23.4.2023 <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/materiaalit-tilat-ja-lelut>

Opetushallitus. (2023b). *Yhteisöllisyys*. Hämtat 17.4.2023 <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/yhteisollisyys>

Paavola, H. & Talib, M-T. (2010). *Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa*. Juva: Bookwell Oy.

Papunet.net. (2020a). *Kuvat kommunikoinnissa*. Hämtat 16.4.2023 <https://papunet.net/tietoa/kuvat-kommunikoinnissa>

Papunet.net. (2023). *Tillgänglig kommunikation*. Hämtat 16.4.2023 <https://papunet.net/svenska/node/150485/>

Papunet.net. (2020b). *Tukiviittomat kommunikoinnissa*. Hämtat 16.4.2023 <https://papunet.net/tietoa/tukiviittomat-kommunikoinnissa>

Pihlaja, P., (red.) & Viitala, R. (red.) (2018). *Varhaiserityiskasvatus*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Ries, E. (2011). *The Lean startup*. New York: Crown Business. Hämtat från <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.novia.fi/lib/novia-ebooks/detail.action?docID=5336668>

Ries, E. (2016). *Lean startup – kokeilukulttuurin käsikirja. Kuinka jatkuvan innovoinnin avulla luodaan merkittävästi onnistuneempaa liiketoimintaa*. Hämtat från <https://kirja.elisa.fi/ekirja/lean-startup-kokeilukulttuurin-kasikirja>

Ries, E. *Loopmodellen*. Hämtad 25.4.2023 från https://www.researchgate.net/figure/Lean-Startup-abstract-process-source-Eric-Ries-5_fig2_283740732

Schonfield, J. W. (2005). The colorblind perspective in School: Causes and Consequences. I: J.A. Banks & C.A.M. Banks. *Multicultural education* (s. 265 - 281). New York: John Wiley & Sons.

Statsrådet. (2022). *Ökad mångfald viktig även inom den offentliga förvaltningen - ny digital utbildning ger verktyg*. Hämtat 27.3.2023 <https://valtioneuvosto.fi/sv/-/1410877/okad-mangfald-viktig-aven-inom-den-offentliga-forvaltningen-ny-digital-utbildning-ger-verktyg>

Laine, M. (toim.). (2014). *Kulttuuri-identiteetti ja kasvatus. Kulttuuriperintökasvatus kotoutumisen tukena*. Tallinna: K-print. Hämtat 20.3.2023 https://kulttuurinvuosikello.fi/wp-content/uploads/2016/03/Kulttuuri-identiteetti_ja_kasvatus.pdf

Sutela, K. (2022). *Näkyväksi tekemisen taito. Pedagoginen kohtaaminen opetuksessa*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Tandefelt, M. (2003). *Tänk om... Svenska språknämndens förslag till handlingsprogram för svenskan i Finland*. Helsingfors: Oy Nord Print Ab.

Tukiliitto.fi. (2017). *Varhaiskasvatus*. Hämtat 16.4.2023 <https://www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/varhaiskasvatus/>

Tuovinen, L., Stålström O., Nissinen J. & Hentilä J. (2011). *Saanko olla totta? Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus*. Helsingfors: Gaudeamus Helsinki University Press.

- Unicef. (u.å.) *Barnkonventionen*. Hämtat 12.1.2023 <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#hela-texten>
- Utbildningsstyrelsen. (2023a). *Genusmedveten undervisning och handledning*. Hämtat 4.4.2023 <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/genusmedveten-undervisning-och-handledning>
- Utbildningsstyrelsen. (2023b). *Kulturell mångfald och språkmedvetenhet*. Hämtat 23.2.2023. <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/kulturell-mangfald-och-sprakmedvetenhet>
- Utbildningsstyrelsen. (2018). *Modell för språkstödjande handlingsplan*. Hämtat 13.4.2023 från <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/modell-for-sprakstodjande-handlingsplan.pdf>
- Vates. (2018). *Monimuotoisuus työpaikalla*. Hämtat 27.2.2023 <https://www.vates.fi/tietopaketti/tyoelaman-saavutettavuus/monimuotoisuus-kilpailuetuna.html>
- Väestöliitto. (2023a.). *Moninaisuus*. Hämtat 23.2.2023. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/ymparisto/moninaisuus/>
- Väestöliitto. (2023b.). *Normit ja oikeudet*. Hämtat 17.4.2023 <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/normit-ja-oikeudet/>

Bilagor

Instruktioner till stödmaterialet

En saga som kan användas som stödmaterial till att behandla ämnet diversitet inom småbarnspedagogik. Materialet är avsett för barn i åldern 4 - 6 år. Materialet består av en lång och en kort version, pappersfigurer och anvisningar för hur man använder materialet. Den långa versionen tar ca. 30 - 45 minuter och den korta versionen tar ca. 15 minuter. Den långa versionen innehåller tid för diskussion, medan den korta kan användas endast som saga. Beroende på hur man vill ta upp sagan och ämnet diversitet med barngruppen, kan man anpassa sagan till situationen.

Diversitet blir alltmer viktigare inom samhället. Diversitet omfattar bland annat funktionsvariationer, olika familjekonstellationer och kultur. Det viktigt att tala om diversitet för att alla skall känna sig inkluderade. Genom att tala om diversitet i den småbarnspedagogiska verksamheten bidrar man till jämställdhet och likabemötande. Småbarnspedagogikens uppgift i att stöda barnets uppväxt och lärande lägger en grund för många barns medvetenhet om diversitet.

Förberedelser

Kortversion: innehåller tid för läsandet av den färdiga sagan och eventuellt kort genomgång. Kortversionen kan användas som introduktion till ämnet. Tid ca. 15 minuter.

Långversion: innehåller tid för läsandet av sagan samt diskussionstid. Du kan använda exempelsagan eller bygga upp sagan med självvalda figurer som är en del av materialet. Barnen kan också tas med i byggandet av sagan, dvs. barnen kan välja vilka figurer som kommer att vara med i sagan. Tid ca. 30 - 45 minuter.

Tips!

För att göra sagostunden mer mångsidig med figurerna, kan man tillsammans med barngruppen vara kreativ och hitta på hur bakgrunden skall se ut. Som material kan man använda sig av olika pysselmaterial, olika material från naturen eller t.ex. återanvända sig av material som annars skulle ha gått till spillo. Använd till hjälp barnens kreativa tankar, så kan sagan få ett unikt utseende.

Anvisningar

Före läsningen

Samla barngruppen och ställ frågor om diversitet. Låt alla barn svara.

- Ser alla människor lika ut?
- Hur ser en familj ut? (Hur ser er familj ut?)
- Vilka språk talar man hemma hos er?

Under läsningen

Läs sagan för barngruppen och visa upp och diskutera figurerna i sagan. Låt barnen vara en del av diskussionen genom att låta dem uttrycka sig under läsningens gång. Barnens egna erfarenheter får vara med i diskussionen.

Efter läsningen

Fundera tillsammans på...

- Hur olika familjer är uppbyggda
- Vilka hjälpmedel kan en människa behöva och använda sig av

Efter att sagan lästs kan man arbeta vidare på ämnet på olika sätt. Man kan t.ex. hitta på helt nya sagor inom barngruppen och använda sig av figurerna som kommit med i materialet, eller låta barnen t.ex. rita, måla eller pyssla av figurerna eller händelserna av sagan man just läst.

Miljö: park

Personer:

Familjen Lindqvist

Pappan som använder sig av rullstol [Tim] + en äldre kvinna, (blå klänning, vit kofta) barnens farmor [Carin] + tre barn (flicka med jeansoveroll [Ella], flicka med brunt hår, svart skjorta [Clara], pojke med orange hår, grön jacka [Hugo] + hund [Bruno]

Familjen Larsson

Kvinna, gravid med blå tröja [mamma Sonja] + kvinna med orange skjorta [mamma Aida] + pojke med brunt hår, gulgrön skjorta [Oliver]

